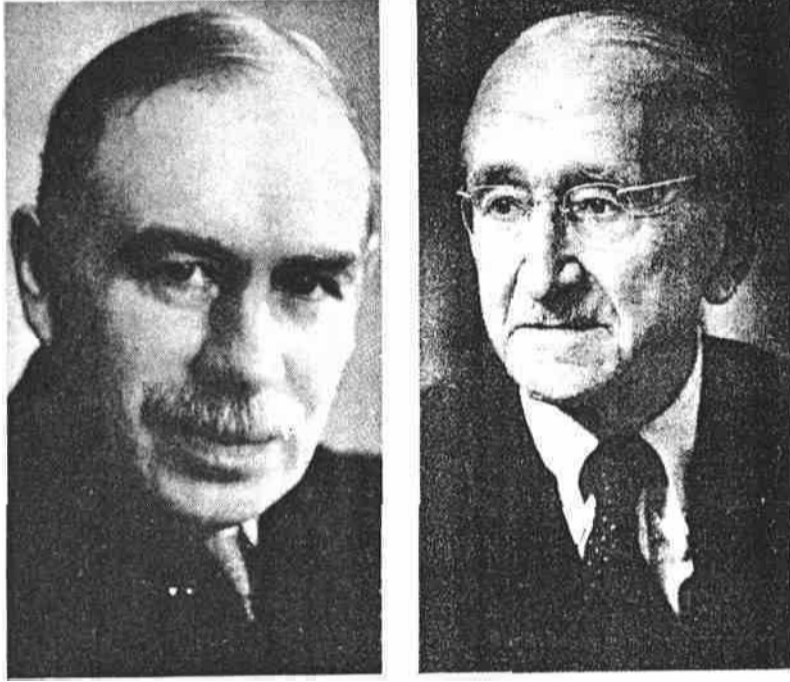

F. A. HAYEK'TE İKTİSADİ DÜŞÜNCE

TURAN YAY

**F.A. HAYEK'TE İKTİSADİ DÜŞÜNCE:
HAYEK VE KEYNES/KEYNEŞCİLER
TARTIŞMASI**

DOÇ. DR. TURAN YAY

EZGİ KİTABEVİ YAYINLARI

BURSA, 1993

ÖNSÖZ

Kari Popper üç dünya tanımlar. Bunlardan ilki, birey olarak bizim dışımızdaki insanlardan ve fiziki dünyadan oluşur. İkinci dünya, bizim kendi dünyamızı, yalnızca yakın dostlarımızın bildiği bireysel düşüncelerimizi ifade eder. Üçüncü dünya ise, bizim ikinci dünyamızın, düşüncelerimizin, kitap gibi, film-resim gibi belge haline gelmiş şekilleridir. Düşüncelerimiz, yazılı belge halinde kamuoyuna sunulduklarında, artık sübjektif kişisel dünyamızdan çıkar, objektif dünyanın bir parçası olurlar. Bu kitap, benim okuyucuya sunduğum ilk kitap olduğundan, onun sübjektif dünyamdan objektif dünyaya geçiş sürecini okuyucu ile paylaşmak istiyorum.

Bu kitabın temeli, 1987 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunduğum doktora tezime dayanmaktadır. Ama doktora tezi yazmaya girişmemin, iktisat disiplinine olan ilgimin artmasının ve giderek akademik kariyere yönelişimin ardında da, 1980-1982 döneminde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'n-deki İktisat Yüksek lisans ve doktora programlarını yürüten hocalarının büyük etkisi vardır. Burada değerli hocalarım, *Sencer Divitçi-oğtu*, *Asaf Savaş Akat*, *Seyfettin Gürsel*, *Sungur Savran*, *Ahmed Gü-ner Sayar*, *Ahmet Kaim* ve *Ayşe Btiğra*'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Onların akademik heyecanları ve titizlikleri, sanıyorum, aynı sınıftaki ona yakın öğrencilerinin akademik kariyere atılmasında önemli rol oynamıştır.

1983 yılında doktora-yeterlik sınavı sonrasında kendime doktora konusu araştırırken, iktisat literatürünün gündemine *kriz* tartışmaları hakimdi. Bir yanda 1973 Petrol Krizi ve stagflasyon tartışmaları, diğer yanda bize derslerde öğretilen keynesci iktisadın artık geçersiz olduğu, buna

alternatif olarak monetarizmin öne sürüldüğü tartışmaları, öte yanda Mandst ve Cambridge Okulu'nun neoklasik iktisada getirdiği eleştiriler bende şu düşünceyi oluşturdu: Seçeceğim tez konusu, hem beni teorik olarak geliştirmeli hem de bana farklı iktisadi yaklaşımları bilimsel olarak karşılaştırmama yardımcı olacak bir çerçeve sağlamalıydı.

Önceleri *keynes versus keynesians* tartışmaları üzerine çalışmaya başlamışken, Hayek'in iktisadi düşüncelerine yönelmemde iki hocamın etkisi oldu: Bunlardan ilki, benim iktisadi sevmemde en büyük rolü olan değerli hocam Prof. Dr. Asaf Savaş Akat'tır. O'nun (ki o zaman üniversiteden ayrılmıştı) bir gazetede "aydınların Hayek'le hesaplaşması gerektiği" sözleri, daha önce adımı duymadığım Hayek'e karşı ilgimi artırdı. Diğerisi ise, Popper'in adını duymamda ve İktisat metodolojisi alanını keşfetmemde katkısı olan Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar'dır. Kendisinden aldığım Stephan Littlechild'in *The Fallacy of Mixed Economy* kitabı ve ilk sorularıma verdiği yanıtlar, Hayek'in ikti-sadi düşüncelerini tez konusu olarak seçmemi kesinleştirdi. Ken- dilerine burada tekrar teşekkür ediyorum.

İnsan ancak düşündüğünde ne kadar çok kişiye teşekkür borcu olduğunu fark edebiliyor: 1983 - 84'de, türkçede, Hayek'le ilgili yalnızca O'nun siyaset felsefesine değinen bir ya da iki makale vardı. Hem bu nedenle, hem de gerekliliğine inandığımdan Hayek'in orjinal-kendi çalışmalarına yöneldim. Bu süreçte, 1930'îarda Hayek'in Keynes ve Sraffa ile yaptığı tartışmaların yayımlandığı *Economic Journal* ve *Economica* dergilerinin 1930'lardaki sayılarına ulaşmak için gösterdiğim çaba, yalnızca fakültedeki odamdan dört kat aşağıdaki kütüphaneye inmek olmuştu. Bu nedenle, Uludağ Üniversitesi iktisadi ve idari Bilimler Fakültesi Kütüphanesi'ne söz konusu dergilerin ilk sayısından (evet 1900 başlarındaki ilk sayısından !) itibaren

alınmasını sağladığını öğrendiğim *Prof. Dr. Vural Savaş'a* teşekkürü bir borç biliyorum.

Tezimin danışmanlığını yürüten *Prof.Dr. İzzettin Önder*, jüri üyeleri *Prof. Dr. Gülsen Kazgan* ve *Prof. Dr. Erol Zeytinoglu'na* eleştirilerinden dolayı, asistanlığını yaptığım *Prof. Dr. Nuri Burhan'a* teşviklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Çalışmamın daha önce yayınlanmamasının nedenlerinden biri, yayınevlerinin “*kaç öğrenciye okutabilirsiniz?*” sorusuna duyduğum tepki, diğeri ise daha da geliştirebilme düşüncemdi. 1992 yılında, Hayek'le ilgili okuduğum ilk kitabın yazarı olan *Profesör Littlechild'a* eşimle birlikte yazdığımız tezlerimizi özetleyen bir mektup, bize Birmingham Üniversitesi Ticari ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde misafir Öğretim Üyesi olarak çalışabilme fırsatı sağladı. Burada özellikle *Profesör Noel Kavanagh* ve *Prof. John Burton'a* gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkür ediyorum. İngiltere'de daha çok liberal düşüncenin 1980'ler İngiltere'sinin refah devleti ve iktisat politikaları üzerindeki etkileri üzerinde çalışma fırsatı bulduk. Bu dönemdeki çalışmalarımın ışığında ikinci bölümü yeniden kaleme aldım. Diğer bölümlerde ise bazı ekleme ve çıkarmalar yaptım.

Kitabın basım işini üstlenen Ezgi Kitabevi sahipleri *Edibe Usta Bayraktar* ve *Orhan Usta'ya* teşekkür ediyorum. Bu kitaptaki birlikteliğin gelecekte de süreceğini umuyorum.

Son teşekkür borcum, yaşam yoldaşım, sevgili eşim *Gütsün'e*. Aynı dönemde başladığımız akademik kariyerde, bir yandan kendi çalışmalarını sürdürürken, bir yandan da benim çalışmalarımın yarattığı fedakarlıklara katlandı ve önceliği hep benim lehime kullandı. Kendisine teşekkür ediyorum. Kafamdaki tereddütlü noktaların netleşmesinde O'nün sorgulayıcı, sağlam mantığının yardımına ise her zaman ihtiyaç duyacağım.

Çalışmamın özellikle, farklı teorik çerçeveler nasıl karşılaştırılabilir? Neoklasik ve Keynesçi iktisada karşı

geliştirilebilecek alternatif çerçevenin ipuçları neler olabilir?
sorular üzerinde düşünülere ilginç geleceğini umuyorum.

Çalışmamın her aşamasında temel kaygım akademik ve bilimsellik normlarına bağlı kalmak oldu. Kitabımı okuyucuya sunarken ki umut ve dileğim, ikibinli yıllarda daha demokratik, daha çağdaş, her türlü düşüncenin özgürce savunulduğu, savunulan düşüncelerin gerektiği gibi düşünülmesi, farklı düşüncelerin anlaşılmasına çalışıldığı, kendi değerlerini bilen ama çağdaş dünyanın değerlerine de kapılarını kapamayan bir Türkiye'dir.

Bursa
Ocak 1993

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
İKTİSAT BİLİMİNDE KRİZ VE METODOLOJİ TARTIŞMALARI	
1.1. İKTİSAT BİLİMİNİN 1970'LER KRİZİ	5
1.2. HAYEKÇİ VE KEYNESÇİ YAKLAŞIMIN DEĞERLENDİRİLMESİ İÇİN METODOLOJİK BİR KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Pozitivizm ya da Benimsenen Görüş	10
2.2. Pozitivizmin Eleştirisi: Bilgi Büyümesi Yaklaşımı	12
2.3. İktisadi Yaklaşımların Karşılaştırılması: Paradigma ve Paradigma Seçimi	14
2.4. İktisatta Bilginin Gelişimi ve Krizler	17
2.5. Koordinasyon Problemi	19
II. BÖLÜM	
HAYEKÇİ PARADİGMANIN TEMEL ÖĞELERİ	
II.1. HAYEK'İN ÖYKÜSÜ	23
II.2. HAYEK'İN KÖKENİ: AVUSTURYA İKTİSAT OKULU	33
II.3. HAYEKÇİ PARADİGMANIN TEMEL ÖZELLİĞİ VE İKTİSAT METODOLOJİSİ	37
3.1. Mises'te İktisat Metodolojisi	38
3.2. Hayek'te Metodoloji	40
3.3. Avusturya İktisat Okulu'nün Metodolojik İlkeleri	44
i)Sübjektivizm	44

ü) Metodolojik Birincilik	46
iii) Amaçlanmayan Sonuçlar ve Zaman Boyutunun Önemi	49
3.4. Değerlendirme	50
II.4. HAYEK İKTİSADI: KOORDİNASYON PROBLEMİ	53
II.5. HAYEK VE KEYNES'DE SİYASET FELSEFESİ: DEVLETİN ROLÜ VE SINIRLARI	61

III. BÖLÜM

HAYEK'TE KONJONKTÜR VE KRİZ TEORİSİ

III.1. KONJONKTÜR TEORİLERİNİN GELİŞİMİNE BİR BAKIŞ	80
III.2. HAYEK'İN KONJONKTÜR ANALİZİNİN TEMEL ÖĞELERİ	85
2.1. Hayek ve Parasal Olmayan Aşırı Yatırım Teorileri	86
2.2. Miktar Teorisi ve Konjonktür Dalgaları	87
2.3. Hayek'in Parasal Yaklaşımının Kökenleri	91
2.4. İki Temel Öğe: Paranın Tarafsızlığı ve Cebri Tasarruf	95
III.3. HAYEK'İN İLK KONJONKTÜR MODELİ	99
3.1. Parasal Genişleme, Fiyatlama ve Kaynak Dağılımı	100
3.2. Üretim Yapısı	102
3.3. Parasal Artışla Yaratılan Kendiliğinden Ters-Dönen Genişleme Süreci: Hayek'in Kriz (Stagflasyon) Teorisi	106
III.4. HAYEK'İN İKİNCİ KONJONKTÜR MODELİ: RİCARDO ETKİSİ	110
4.1. Ricardo Etkisi	113
4.2. İkinci Kriz Modeli	118
III.5. HAYEK'İN KONJONKTÜR MODELLERİNİN SINANMASI	122

IV. BÖLÜM

1930'LARDA HAYEK-KEYNES TARTIŞMASI	
IV.1. HAYEK'İN "TREATISE"E YÖNELTTİĞİ ELEŞTİRİLER	125
IV.2. HAYEK'İN "GENERAL THEORY"E YÖNELTTİĞİ ELEŞTİRİLER	135
2.1. Kısa Dönemde Faiz Haddinin Yegane Belirleyicisi Parasal Faktörler Değildir	141
2.2. Keynes Kıtık Kavramını Önemsememiştir	144
2.3. Reel Faktörlerin Öneminin Unutulması	146
2.4. Kısa Dönem Üzerinde Yoğunlaşmanın Sakıncaları	146
IV.3. TARTIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ	148
3.1. Krizin Kökeni	151
3.2. Teorik Farklılıklar	152
3.3. İktisat Politikaları Önerileri	153

V. BÖLÜM

HAYEK VE KEYNESÇİ İKTİSAT POLİTİKALARI

V.1. HİDROLİK KEYNESÇİLİK, MONETARİZM VE HAYEKÇİ PARADİGMA	161
V.2. KEYNESÇİ İKTİSAT POLİTİKALARININ HAYEKÇİ ELEŞTİRİLERİ	167
SONUÇ	175
KISALTMALAR	183
KAYNAKÇA	185

